

ФАХОВА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ДО ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДІВ ПРОДУКТИВНОГО НАВЧАННЯ: НЕДОЛІКИ ТА ШЛЯХИ ПОКРАЩЕННЯ

Дніпровська Т. В.

*кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри лінгводидактики та журналістики
Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського
вул. Першотравнева, 20, Кременчук, Полтавська область, Україна
orcid.org/0000-0002-0317-1548
dniprovska1978@gmail.com*

Кондрашова О. В.

*кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри лінгводидактики та журналістики
Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського
вул. Першотравнева, 20, Кременчук, Полтавська область, Україна
orcid.org/0000-0002-5341-6240
olgakondrat@ukr.net*

Ключові слова: фахова підготовка, майбутні учителі, методи продуктивного навчання учнів англійській мові, дидактична технологія навчання студентів.

У статті проаналізовано основні підходи до фахової підготовки майбутніх учителів англійської мови у ЗВО, визначено основні дидактичні проблеми та недоліки їхньої фахової підготовки. Розкрито сутність та особливості продуктивного навчання студентів як категорії вищої школи. Зазначено, що учитель іноземної мови повинен уміти одночасно користуватися іноземною мовою як засобом професійного спілкування під час розв'язання проблемних ситуацій, продукувати і варіювати професійне іншомовне мовлення в умовах професійно-педагогічного спілкування з учнями шкіл, доцільно обирати та застосовувати методи навчання учнів. Визначено мету, зміст, принципи, компоненти, етапи реалізації, методи та форми дидактичної технології навчання майбутніх учителів іноземних мов до застосування методів продуктивного навчання у закладах загальної середньої освіти. Частково наведено результати емпіричного дослідження щодо їх підготовленості до застосування таких методів. Визначено змістові елементи дидактичної технології: таксономія завдань за дисципліною «Методика викладання англійської мови», характеристика об'єкта проектування, педагогічні умови проведення занять, етапи навчального процесу, форми проекту навчально-виховного процесу, систему навчальних методів, критерії продуктивності розробленої технології тощо. Перший етап такого навчання спрямований на оволодіння студентами знаннями згідно з традиційною системою організації навчального процесу. Другий етап спрямований на практику вирішення професійних ситуацій шляхом створення навчальних продуктів (вправи в діадах, групах, завдання для мікрогруп тощо). У третій частині переважають індивідуальні завдання, самостійна робота студентів під керівництвом викладача. За підсумками частково-пошукового дослідження сформульовано основні напрямки покращення процесу формування фахової компетентності майбутнього вчителя іноземної мови.

PROFESSIONAL TRAINING OF FUTURE ENGLISH TEACHERS FOR THE APPLICATION OF PRODUCTIVE LEARNING METHODS: SHORTCOMINGS AND WAYS OF IMPROVEMENT

Dniprovska T. V.

*Candidate of Pedagogic Sciences, Associate Professor;
Associate Professor at the Department of Linguodidactics and Journalism
Kremenchuk Mykhailo Ostrohradskyi National University
Pershotravneva str., 20, Kremenchuk, Poltava region, Ukraine
orcid.org/0000-0002-0317-1548
dniprovska1978@gmail.com*

Kondrashova O. V.

*Candidate of Pedagogic Sciences, Associate Professor;
Associate Professor at the Department of Linguodidactics and Journalism
Kremenchuk Mykhailo Ostrohradskyi National University
Pershotravneva str., 20, Kremenchuk, Poltava region, Ukraine
orcid.org/0000-0002-5341-6240
olgakondrat@ukr.net*

Key words: *professional training, future teachers, methods of productive teaching of students in the English language, didactic technology of teaching students.*

The article analyzes the main approaches to the professional training of future English language teachers in higher education institutions, identifies the main didactic problems and shortcomings of their professional training. The essence and features of productive education of students as a category of higher education are disclosed. It is noted that a foreign language teacher must be able to simultaneously use a foreign language as a means of professional communication when solving problem situations, to produce and vary professional foreign language speech in the conditions of professional and pedagogical communication with school students, it is expedient to choose and apply methods of teaching students. The purpose, content, principles, components, stages of implementation, methods and forms of didactic technology for training future teachers of foreign languages to the use of productive learning methods in general secondary education institutions are determined. The results of an empirical study on their readiness to use such methods are partially given. The content elements of didactic technology are defined: taxonomy of tasks according to the discipline "Methodology of English language teaching", characteristics of the design object, pedagogical conditions for conducting classes, stages of the educational process, project forms of the educational and educational process, a system of educational methods, performance criteria of the developed technology, etc. The first stage of such training is aimed at students mastering knowledge according to the traditional system of organizing the educational process. The second stage is aimed at the practice of solving professional situations by creating educational products (exercises in dyads, groups, tasks for microgroups, etc.). In the third part, individual tasks, independent work of students under the guidance of the teacher prevail. Based on the results of a partial research study, the main directions for improving the process of forming the professional competence of the future foreign language teacher were formulated.

Постановка проблеми. Нові соціально-економічні стандарти та потреби розвитку світової спільноти спричинили за собою зміни вимог до професійної підготовки фахівців, які повинні

володіти високою професійною компетенцією, вміти самостійно здобувати нові знання, креативно мислити, знаходити оптимальні рішення в нестандартних ситуаціях, успішно взаємодіяти в іншомовному середовищі, мати здібності до інноваційної діяльності тощо. Тому перед системою освіти постає проблема якісної підготовки конкурентоспроможних компетентних фахівців нового рівня, орієнтованих на особистісне самовдосконалення і професійне зростання [1].

Серед пріоритетних напрямів розвитку вищої освіти України особливо виділяються такі, як узгодження і конкретизація базових цінностей, основ національних систем професійної освіти, формування правил, норм і механізмів їх спільного розвитку в європейському просторі освіти [2]. Особливе місце сьогодні тут займає питання підготовки майбутніх учителів іноземних мов для закладів загальної середньої освіти.

Сучасні вимоги до професійної підготовки майбутніх учителів іноземних мов визначаються низкою нормативних документів, серед яких важливе місце займають Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти. Відповідно до цього документа рівень володіння С2, визначений для випускників вищих «мовних» навчальних закладів, передбачає володіння стратегіями активізації загальної та комунікативної компетенцій з метою здійснення видів діяльності та процесів, включених у продукцію та рецепцію текстів, та для побудови мовлення на певні теми, що дозволяє їм виконувати завдання, які постають перед ними в даних умовах і рамках ситуацій, що виникають під час соціального життя [3]. Нами враховано, що в педагогіці сьогодні застосовуються конструктивно-технологічні підходи, що визначають, як повинен бути сконструйований освітній процес (його основні компоненти, їх опис тощо). У наукових же джерелах вказуються різні підходи до навчання учнів та підготовки майбутніх фахівців: антропологічний, культурологічний, системний, когнітивно-інформаційний, діяльний, особистісно-діяльнісний, особистісно-орієнтований, креативний та ін. [4]. Однак методична система викладання цього предмету в основній школі закладів загальної середньої освіти зараз вимагає розробки нових підходів, які б надавали вчителю ефективний інструментарій щодо підвищення мотивації учіння, доцільного урізноманітнення методів, форм та засобів навчання тощо.

Крім цього, проведений нами у 2021 році аналіз рівня розвитку професійно важливих якостей студентів спеціальності 014 – Середня освіта (українська мова та література, англійська мова та література) згідно з анкетним опитуванням показав, що молоді фахівці недостатньо готові до вирішення педагогічних ситуацій під час спілкування

з учнями (18%), недостатньо враховують їхні індивідуальні особливості (16%), мають труднощі з обранням оптимальних методів навчання (15%), що означає недостатній рівень сформованості психолого-педагогічних знань та умінь, комунікативної компетентності, недостатню мотивацію до професійного й особистісного вдосконалення тощо. Отже, компетентнісна парадигма у вищій освіті змінює систему цінностей і передбачає наявність концепції освіти та впровадження таких інноваційних методів у процес навчання майбутніх учителів іноземних мов (ІМ) та педагогічних технологій, що були б здатні забезпечити усі вимоги роботодавців.

Аналіз джерел і публікацій. Аналіз наукових досліджень засвідчив, що дослідники приділяють належну увагу проблемі формування компетентностей майбутніх фахівців, зокрема таким її аспектам, як: теоретичні засади компетентнісного підходу в педагогіці (В. Андрущенко, Н. Бібік) та психології (І. Бех, П. Лернер, І. Якиманська); реалізація компетентнісного підходу у початковій школі (А. Крамаренко, О. Савченко, Л. Хомич, Л. Хоружа).

Теоретико-методологічні та методичні основи фахової підготовки вчителів ІМ розкриваються у дисертаціях В. Безлюдної (2017) (теоретичні та практичні підходи до професійної підготовки майбутніх учителів ІМ у вищих педагогічних навчальних закладах України), І. Задорожної (2012) (розробка теоретичних і методичних основ організації самостійної роботи майбутніх учителів із оволодіння англійською комунікативною компетенцією). Особливості фахової підготовки вчителів ІМ також розробляються в кандидатських дисертаціях вітчизняних дослідників: М. Сідун (2013), Ю. Крецької (2014), І. Андрейкової (2015), О. Шмирко (2016), А. Умінської (2017), С. Міхно (2018) та ін.

Однак проблеми застосування методів продуктивного навчання при навчанні студентів іноземної мови не знайшли в практичній педагогічній діяльності відповідного розуміння та практичного впровадження, хоча сьогодні в педагогічній пресі вже достатньо публікацій науково-практичного та методичного рівня.

Метою статті є розгляд дидактичних проблем фахової підготовки майбутніх учителів англійської мови у ЗВО, недоліків та шляхів покращення їх підготовки до застосування методів продуктивного навчання в закладах загальної середньої освіти.

Виклад основного матеріалу. Стало традиційним постулатом, що професійна компетенція вчителя іноземних мов складається із загально-комунікативної мовної і мовленнєвої, лінгводидактичної та інших компетенцій, кожна з яких

містить певний спектр умінь. А сучасні науковці виокремлюють таку специфіку процесу навчання іноземній мові: чітка практична спрямованість та предметність, взаємозв'язок з майбутньою діяльністю; цілі іноземної підготовки – опанування загальної і спеціальної лексики, формування навичок роботи з іноземною спеціальною літературою, розвиток навичок читання та усного мовлення іноземною мовою; для формування навичок мовлення та читання іноземною мовою необхідна активна, постійна, цілеспрямована, систематична робота; необхідність ефективної організації самостійної роботи та її плановість тощо [5]. Професійна ж підготовка майбутнього учителя іноземної мови має свою специфіку та особливості. Він повинен уміти одночасно користуватися іноземною мовою як засобом професійного спілкування під час розв'язання проблемних ситуацій, продукувати і варіювати професійне іноземне мовлення в умовах професійно-педагогічного спілкування з учнями в ЗОШ, грамотно обирати та застосовувати методи та технології навчання учнів. Однак аналіз практики викладання у ЗВО засвідчив існування дидактичних проблем, що стосуються фахової підготовки майбутніх учителів англійської мови до застосування різноманітних методів навчання, зокрема методів продуктивного навчання.

Анкетування молодих учителів показало, що вони в основному розуміють необхідність і сутність продуктивного навчання, проте у своїй діяльності недостатньо його використовують. Так, 62% учителів наголосили, що на уроках застосовують певні елементи продуктивного навчання, але в рамках традиційної методики. 70% опитаних вказують на необхідність використання і традиційних, і нових технологій навчання; 18% надають перевагу новим технологіям навчання. Однак 22% вважають застосування продуктивного навчання недоцільним, підготовка потребує багато часу та зусиль – 16%.

Таким чином, за результатами опрацьованих питань констатувального етапу педагогічного дослідження щодо підготовленості учителів іноземних мов до продуктивного навчання у школі можемо зазначити таке: рівень розуміння вчителями іноземних мов сутності продуктивного навчання є недостатнім; ознайомленість учителів із запропонованими технологіями продуктивного навчання, стан практичних напрацювань методистів в процесі навчання іноземних мов школярів можна охарактеризувати як не зовсім задовільний; вчителі не повністю розуміють його переваги та можливості у дидактичному процесі тощо.

Головна мета розроблюваної технології як системного методу навчання студентів – це досягнення високого рівня фахової компетентності

студентів щодо виконання професійно-орієнтованих завдань на основі застосування продуктивних методів навчання учнів ЗОШ. До змістових елементів розроблюваної технології віднесено: таксономію завдань за дисципліною «Методика викладання англійської мови», характеристику об'єкта проектування, педагогічні умови проведення занять, етапи, форми проекту навчально-виховного процесу (програма підготовки: зміст, форми, порядок діяльності), систему навчальних методів, методи та засоби взаємодії студентів та педагогів тощо.

Технологію запропоновано реалізувати за такими етапами: організаційний, мотиваційний, операційний, проблемний та результативний. Кожен з етапів має свій опис, змістову та процесуальну характеристики. За допомогою когнітивних методів технологія дає змогу студентам пізнати навколишній світ, за допомогою креативних методів – створити освітню продукцію, що відповідає меті модулів.

До когнітивних методів було включено евристичне спостереження, метод фактів, метод гіпотез, метод помилок та ін. Креативні ж методи (метод «мозкового штурму», метод придумування, гіперболізації, метод порівняння тощо) допомагали сформувати креативне середовище, розкрити творчі здібності студентів, пробудити їх інтерес до здобуття знань та створення нового тощо.

Перший етап такого навчання був спрямований на оволодіння студентами знаннями згідно з традиційною системою організації навчального процесу. Другий етап мав практичну спрямованість з вирішення професійних ситуацій шляхом створення навчальних продуктів (вправи в діадах, групах, завдання для мікрогруп тощо). У третій частині час відводився на індивідуальні завдання, самостійну роботу студентів під керівництвом викладача.

У процесі занять зі студентами створювались такі навчальні продукти: інформаційне супроводження заняття з учнями (малюнок або композиція зі словами); ранжування фактів, явищ, визначення головної думки; складання шаблону фраз, що найчастіше зустрічаються; генерування ідей; складання списку основних проблем та ситуацій, пов'язаних з темою заняття; перефразування матеріалів друкованого тексту; складання схем та таблиць за матеріалами тематичного блоку з іноземної мови; створення словника з теми тощо.

За підсумками частково-пошукового дослідження нами сформульовано основні напрямки покращення процесу формування фахової компетентності майбутнього вчителя іноземної мови: ознайомлення з найкращим досвідом викладання ІМ; інтеграція методичних, психолого-педагогіч-

них та лінгвістичних знань з метою формування психічних утворень особистості учителя ІМ; навчання студентів найкращим моделям викладання та проектування власних технологій продуктивного навчання школярів ІМ; рефлексія студентами рівня особистісного становлення як фахівця (низький, базовий, високий).

Висновки і перспективи подальших розробок у цьому напрямі. Отже, на основі проведеного дослідження можемо сформулювати такі висно-

вки: проаналізовано основні наукові підходи фахової підготовки майбутніх учителів англійської мови; визначено основні недоліки їхньої фахової підготовки; розкрито сутність та особливості продуктивного навчання; визначено мету, зміст, етапи реалізації, методи та форми дидактичної технології навчання майбутніх учителів застосуванню методів продуктивного навчання. У подальшому планується розробка індивідуальних траєкторій розвитку студентів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Арванітопуло Е.Г. Проектна робота з англійської мови учнів старшої школи. Київ : Ленвіт, 2006. 56 с.
2. Бутакова Т.И. Ретроспективная характеристика методик профессионально ориентированного обучения иностранному языку в технических вузах. *Молодой ученый*. 2015. № 11. С. 1286–1289.
3. Керницький О.М., Пасічник В.І., Васищев В.С. Педагогічні особливості ігрового моделювання при навчанні слухачів магістратури вищого військового навчального закладу. *Зб.наук.пр. «Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальній школах»*. Запоріжжя : КПУ, 2020. № 73/2020. С. 33.
4. Кузнецова О.В., Одарченко В.І. Метод проектів – сучасна технологія навчання в умовах Нової української школи. *VIRTUS*. 2017. № 14. С. 74–77.
5. Кузякіна М. Реалізація проектно-методики навчання іншомовного спілкування студентів економічних спеціальностей. *Гуманізація навчально-виховного процесу*: зб. наук. праць. 2012. Спецвип. 8. Ч. II. С. 27–32.
6. Муліна Н. Методика розробки та використання дистанційного курсу англійської мови (старший ступінь у вищому технічному закладі освіти) : автореф. дис. к. пед. наук : 13.00.02 / КНЛУ. Київ, 2001. 22 с.
7. Томіліна А.О. Використання системи електронного навчання Moodle при вивченні іноземної мови. *Педагогіка вищ. та серед. школи*. 2011. Вип. 32. С. 75.
8. Парахіна С.В. Продуктивне навчання – особливий вид діяльності. *Управління школою*. 2008. № 11-12. С. 34.
9. Edwin S. Ellis, Lou Anne Worthington, Martha J. Larkin. Executive Summary of the Research Synthesis on Effective Teaching Principles and the Design of Quality Tools for Educators. University of Alabama. March, 1994. 41 p.

REFERENCES

1. Arvanitopulo, E.G. (2006) *Proektna robota z anhliiskoi movy uchniv starshoi shkoly*. [Project work in English language for senior school pupils]. Kyiv: Lenvit [in Ukrainian].
2. Butakova, T.Y. (2015). *Retrospektivnaya harakteristika metodik professionalno orientirovannogo obucheniya inostrannomu yazyku v tehnicheskikh vuzah* [Retrospective characteristics of methods of professionally oriented foreign languages' teaching]. *Molodoy ucheniy*, MTU, 11, 1286-1289 [in Russian].
3. Kernytskyi O.M., Pasichnyk V.I., Vasyshchev V.S. (2020). *Pedahohichni osoblyvosti ihrovoho modeliuвання pry navchanni slukhachiv mahistratury vyshchoho viiskovoho navchalnoho zakladu* [Pedagogical features of game modeling in teaching master's degree students of a higher military educational institution]. *Pedahohika formuvannya osobystosti u vyshchii shkolakh* [Pedagogy of creative personality formation in higher and general schools]. *Zap.*: 2020. № 73/2020. S. 33. [in Ukrainian].
4. Kuznetsova O.V., Odarchenko V.I. (2017). *Metod proektiv – suchasna tekhnolohiia navchannia v umovakh Novoi ukrainskoi shkoly* [The project method is a modern learning technology in the conditions of the New Ukrainian School]. *VIRTUS*. 2017. № 14. S. 74-77. [in Ukrainian].
5. Kuzyakina, M. (2012). *Realizatsiia proektnoi metodyky navchannia inshomovnoho spilkuвання studentiv ekonomichnykh spetsialnostei* [Realization of the project methodology in studying foreign languages of students of economical specialties]. *Humanizatsiia navchalno-vykhovnoho protsesu*. Special Issue, 8, 27-32 [in Ukrainian].
6. Mulina, N. (2001). *Metodyka rozrobky ta vykorystannia dystantsiinoho kursu anhliiskoi movy (starshyi stupin u vyschomu tekhnichnomu zakladi osvity)*. [Methodology of developing and using a distance course of English (senior degree in a higher technical educational institution)], *Avtoref., cand. ped. nauk*, Kyiv National Linguistic University, Kyiv, 2001 [in Ukrainian].

7. Tomilina, A.O. (2011). *Vykorystannia systemy elektronnoho navchannia Moodle pry vyvchenni inozemnoi movy* [Using the Moodle e-learning system in a foreign language studying]. *Pedahohika vyschoi ta seredn'oi shkoly*. Kyiv, 32, 75-80 [in Ukrainian].
8. Parakhina S.V. (2008). *Produktyvne navchannia – osoblyvyi vyd diialnosti* [*Productive learning is a special type of activity*]. *Upravlinnia shkoloiu* [*School management*]. 2008. № 11-12. S. 34 [in Ukrainian].
9. Edwin S. Ellis, Lou Anne Worthington, Martha J. Larkin (1994). *Executive Summary of the Research Synthesis on Effective Teaching Principles and the Design of Quality Tools for Educators*. Area of Teacher Education, Programs in Special Education, University of Alabama. March, 1994. 41 p. [in English].